

LIMBAJUL TINERILOR - ÎNCIFRARE A REALITĂȚII

Prof. Florina Goge

Școala Gimnazială Cupșeni, Maramureș

Limbajul tinerilor, predominant de elemente argotice, a devenit un subiect controversat și de perpetuă actualitate... Fie că acceptăm, fie că nu, una dintre trasăturile adolescenței o constituie existența unui limbaj propriu, numit de specialiști argou. Român, englez, francez, american sau australian, tânărul se simte și chiar este în multe privințe, altfel decât adultul.

Comunicarea acestora, în situații neoficiale, este marcată de o mai mare libertate de exprimare, în comparație cu varianta scrisă și de utilizarea de către vorbitori a mai multor elemente de limbaj care au menirea de a „învia” dialogul, de a-l face mai expresiv și mai dinamic. Vorbirea curentă, discuția, dialogul reprezintă aspectul viu și cotidian de manifestare a sistemului limbii, reflectând starea actuală a situației lingvistice în orice sferă de comunicare.

Este cunoscut faptul că exprimarea orală are particularitățile ei specifice, care în textul scris nu sunt și nici nu pot fi prezentate complet. Or, diverse aspecte ale vorbirii sunt etalate în operele literare cu scopul de a caracteriza anumite personaje, situații și asemenea elemente artistice se încadrează în fenomenul stilistic numit *oralitate*. După cum semnalează specialiștii, „caracterul oral este dat de prezența în textul respectiv a unor particularități fonetice, gramaticale și de vocabular, pe care le regăsim în limbajul popular, familiar și chiar regional. Printre mărcile care asigură textului nota de oralitate sunt: cuvinte, expresii și locuțiuni populare, familiare sau argotice; proverbe, zicători, enunțuri reflexive de sorginte populară; diverse modalități de exprimare a afectivității; anacoluturi; elipse; vocative; forme deictice; preponderența raporturilor de coordonare și a conjuncțiilor respective” (Mihaela Popescu, 2002).

„Căutând să stabilești norme cu orice preț, poți greși, adică poți da impresia că ai greșit, atunci când norma respectivă nu satisface simțul pentru limbă al tuturor sau măcar al majorității cititorilor” afirmă Iorgu Iordan în *Gramatica limbii române*. Se știe că uzul este cel care consacră regula, așadar forme cândva greșite s-au văzut ulterior omologate, așa încât s-a putut vorbi despre gramatică într-un anumit moment ca despre una a greșelilor. Însă important este ca fiecare persoană să cunoască indicațiile canonice în ceea ce privește respectarea normei limbii române, să le respecte, să înțeleagă că felul de a vorbi și de a scrie este cartea de vizită a unui om, la fel ca zâmbetul, care îl poziționează imediat pe o anumită treaptă a societății.

Întregul popor se află astăzi într-un moment de criză, ceea ce înseamnă că limba însăși trece printr-o fază critică. Sunt mulți cei care numesc vorbirea corectă un „moft filologic inutil”, nu țin

cont de reguli și nu-i interesează deloc dacă au o exprimare greșită. Această vorbire nestăpânită, neatentă vine de multe ori nu din pură neștiință, ci din neatentie. Noi trebuie să știm să jonglăm cu subtilitățile limbii la orice oră din zi și din noapte. Cu toții avem îndoieli privind diverse forme corecte de exprimare.

Vocabularul unei limbi este mai puțin conservator decât gramatica, având o mare capacitate de schimbare, nevoia de îmbogățire al acestuia fiind externă sau poate să vină din interiorul limbii. Cuvintele se uzează repede, se banalizează, tind să fie împrăștiate, adesea fiind înlocuite de neologisme, iar folosirea neologismelor este una din cauzele importante ale greșelilor de limbă.

În zilele noastre, mass-media reprezintă principala sursă de creații interne și de introducere a unor împrumuturi. Modelul marilor scriitori este, desigur, hotărâtor pentru limba literaturii artistice, modelul marilor savanți pentru limbajele științifice, rolul presei scrise și vorbite trecând pe primul plan în cazul limbii standard actuale. Datorită mass-mediei, după 1989, limba română a cunoscut o adevărată explozie lexicală de împrumuturi și formații proprii, însă nu toate au șanse de consacrare, selecția urmând să fie făcută în timp (vezi Avram, Sala 2001: 148). Termenii din limbajele specializate sunt preluați mecanic de către mass-media și folosiți excesiv, până la transformarea lor în clișeu. Unele greșeli sunt atât de des folosite, încât au devenit normă, cum este și cazul categoriei formațiilor cu *-men*, împrumutate din engleză sau din franceză (care nu mai sunt scrise cu *-man*): *sg. congressmen-pl. congressman; sg. tenismen-pl. tennisman*.

Trăsăturile specifice ale fenomenului oralității diferă de la un autor la altul. De exemplu, în opinia academicianului Iorgu Iordan, „caracterul popular al limbii lui Creangă se manifestă și în folosirea unui anumit vocabular... mai cu seamă elementele lexicale pe care le-am putea numi expresive, în sensul că, aproape independent de semnificația lor propriu-zisă, ele creează o ambianță «populară» de nuanță țărănească, prin faptul că constituie *o particularitate a vorbirii* (subl. n. – I.C.) oamenilor de la țară... Iată o listă, mai degrabă săracă, de asemenea cuvinte: *anapoda, bazaconie, bezmetic, bicisnic, bâhlit, a boscorodi, catrafuse, a se cărăbăni, a se ciondăni, clăpăug, coclauri, a cotrobăi, fleandură, a flocăi, a ghigosi, a se mocoși, potaie, prăpădenie, scofală, șotie, a șterpeli, șugubăț, a tăbârți, tălpășița*” (Iordan, 1977: 261).

Este de remarcat faptul că se oferă preferință unor particularități ale oralității de care autori recunoscuți ca exponenți ai acestui stil, cum ar fi Creangă, Caragiale sau Sadoveanu, făceau uz mai rar – este vorba de tendința evidentă a ziariștilor, mai ales, de a folosi elemente de argou / jargon, care în ultimul timp au trecut cu ușurință din limbajul oral în textele scrise, în special în materialele din presa periodică.

Argoul (având aceleași trăsături ca și jargonul) a devenit o modalitate de exprimare foarte răspândită, mai ales în rândul tinerilor, fenomenul fiind prezent în toate limbile. În ultima vreme apar cu regularitate dicționare de argou și se publică studii speciale consacrate acestui fenomen.

Oralitatea, implicit argoul, se remarcă prin expresivitate, prin multiple inovații și o mare libertate în utilizarea mijloacelor de exprimare, ceea ce face comunicarea mai dinamică, mai ludică, mai emoțională, îndepărtând-o mult de standardele și de normele academice. Pe de o parte, această ieșire de sub controlul normei rigide reprezintă o tendință de epatare, specifică tinerilor, iar pe de altă parte, păstrează una dintre trăsăturile tradiționale ale argoului – încifrarea mesajului prin utilizarea unor termeni (argotici) cunoscuți doar de un grup restrâns de persoane, motiv pentru care argoul / jargonul era calificat inițial ca fiind un limbaj secret, folosit de membrii unui grup marginal, pentru a nu fi înțeleși de alți vorbitori. Astăzi acest limbaj este adoptat în special de tineri, pentru a-și declina apartenența la un anumit grup (gașcă), astfel încât principala caracteristică a argoului ca limbaj al unui oarecare grup relativ restrâns, limbaj ale cărui elemente nu sunt cunoscute de toți vorbitorii unei limbi, rămâne pe deplin valabilă. Faptul că anumite grupuri au felul lor specific de a vorbi „informal” o demonstrează exemplele de tipul „fereastră, ochi” (oră liberă în orar), „bombă” (fițuică de pe care se copiază la examen), „proful / profa” din limbajul studenților sau „comp”, „compic” (computer) din limbajul informaticienilor.

La fel de omniprezente în comunicarea standard, în special la radio și TV, au devenit țigănișmele „mișto” (bun), „gagică” (fată), „nasol” (urât, ridicol). Alte cuvinte argotice de origine țigănească sau cu marca stilistică „familiar”, înregistrate de dicționare, sunt utilizate uneori ca elemente expresive, de exemplu, „dabulă” (fată zdravă), „biștari”, „lovele” (bani), „barosan” (despre persoane: mare, important), „a ciordi” (a fura), „a ușchi” (a fugi), „a mardi” și „mardeală” (a bate, bătaie).

Argourile diferă de la un grup la altul, și deoarece lexicul este supus unor schimbări permanente, sunt pe larg folosite elemente din graiurile regionale, împrumuturi din alte idiomuri, abrevieri, cuvinte cu sens modificat etc. I. Iordan scria că în argou nu se face nici o deosebire între cuvintele propriu-zis argotice și cele familiare sau populare, „o separare a lor nu-i posibilă și nici nu este principial recomandabilă, toate sunt producția afectului și fantaziei” (Iordan, 1975: 311).

Astfel, argourile capătă trăsături individuale specifice atât grupului de vorbitori care le utilizează, precum și regiunii în care argoul respectiv se formează și se folosește. Astfel că, având în vedere preferința vorbitorilor pentru elementele „periferice” stilistic marcate ale limbajului, în

special pentru cele populare, familiare, regionale, în fiecare zonă geografică, la o anumită etapă, se poate contura un argou propriu.

În prezent argoul se folosește ca o „variantă de alternativă” a limbajului literar și se face simțită intenția, ba chiar plăcerea unor vorbitori sau ziași de a șoca. Cel mai dinamic este argoul tinerilor, deoarece pentru ei argoul are o funcție identitară pronunțată, demonstrând apartenența la un anumit grup, precum și o anumită formă de a se deosebi de ceilalți prin felul de a vorbi.

Din punct de vedere tematic, argoul tinerilor (de exemplu, argoul folosit de studenți) cuprinde câteva arii, cum ar fi: *distracțiile și petrecerile, studiile (școala, profesorii, examenele), banii, prietenii (fetele, băieții), internetul.*

Argourile, indiferent de limba în care se constituie, au o serie de trăsături comune, care vizează în primul rând motivarea, tematica, modul de formare.

Cercetările mai vechi accentuau funcția criptică a argoului, caracterul său de limbaj secret, inaccesibil celor din exteriorul grupului. O altă componentă esențială a argoului este tripla sa ipostază ludică, estetică și expresivă. Prin argou, posibilitățile estetice ale limbii sunt folosite conștient: cu plăcerea jocului, adeseaumoristic, dar dezvăluind posibilități ascunse ale limbii și exprimând o subiectivitate. Ca limbaj expresiv, argoul e un mijloc de frondă, de provocare și amuzament; o zonă de manifestare a creativității anonime. Inovația, de exemplu o metaforă spectaculoasă sau un joc de cuvinte surprinzător, devine model pentru zeci de alte metafore și jocuri de cuvinte similare. Caracterul estetic și ludic este manifest în numeroase creații glumețe, ironice, gratuite, de genul: *a avea pitici pe creier, a pune bila pe cinci, a se da lebădă, etc.*

Atitudinea dialogată e, necooperativă, de suspicune generalizată. Există totuși și un tip de politețe argotică, având propriul inventar de formule: de apreciere, de adresare, de salut (ironice *Ura și la gară!, Te-am pupat pe portofel! Ciao, pa!*). Termeni specifici de adresare (cu variații în timp și diferențieri în funcție de vârstă și poziție în ierarhia internă) sunt (la vocativ) *jupâne, domnu', moșule, frate* (foarte folosit azi între tineri), *nepoate, vere, șogore, tăticu'.*

În dialog, se manifestă frecvent replici de exprimare a neîncrederii față de ceea ce susține interlocutorul; lista lor e foarte lungă, mergând de la simple interjecții pâna la formulări lungi, elaborate: *sanchi! aiurea! zexe! bărbi! texte! vrăjeală! liru-liru crocodilu'! las-o jos că măcăne! lasă-te de cioace! asta să i-o spui lu' mutu!* etc. Dialogul necooperativ se manifestă, printre altele, prin refuzul de a răspunde la întrebarea *De ce?*, exprimat prin diferite tipuri de „deraieri”: *de chestie, de control, de sanchi, de chichi-de michi, aș-am vrut, așa au vrut mușchii mei, etc.*

Impresionează mulțimea expresiilor care realizează actul de „alungare“, prin care comunicarea se întrerupe și interlocutorului i se cere să dispară (Dumitrescu 2000: 12). Ordinul de plecare este exprimat fie cu multă brutalitate, fie într-o manieră indirectă, ironică. Lista de formule cuprinde interjecții — *cărel! caramba! ușchi!*—, substantive cu valoare interjecțională— *ușcheala! pași! roiu!’ roială! topeală! valea!*—, verbe la imperativ — *arde-o! tunde-o! șterge-o! întinde-o! dispai!*—, precum și numeroase formule complexe, care reliefează anumite elemente din scenariul plecării, utilizând diferite strategii semantico-pragmatic:

- a) invocarea vitezei: *dă-i bice! dă-i viteză! mână măgarul! întinde compasu!’;*
- b) descompunerea descriptivă a mișcării: *fă pași! ciocu’mic și joc de gleznă!;*
- c) transpunerea plecării într-un scenariu metaforic sau metonimic al „mutării din loc a unui obiect sau a unui corp“: *mută-ți hoitu!’ mută camionu!’ mișcă-ți mobilieru!’ plimbă-ți fizicu!’ plimbă ursu’ ! fugi cu ursu!’ mână-ți bascheții! plimbă papucii!;*
- d) asocierea absurdă: *dă cu praf de mers!*
- e) transpunerea plecării în scenarii ale acțiunilor pozitive, constructive: *Curăță locu!’Simplifică peisaju!’ Închide ușa pe dinafară! Caută-mă pe-afară! Fă-mă să-mi fie dor de tine!Hai să-ți văd mersul! Poate că ai treabă și eu te rețin! Onorează-mă cu lipsa!;*
- f) dramatizarea interjecției, printr-un dialog bazat pe jocul de cuvinte: *Știi bancul cu albinele? Roiu!’ Știi bancul cu radiera? Șterge-o!.*

Influența cuvintelor țigănești sau rromani se resimte în limbajul tinerilor, aceste împrumuturi sunt elementul cel mai caracteristic și mai consistent al argoului românesc, adaptându-se și integrându-se în limba română.

Substantive de origine țigănească: *baftă* „noroc“ (< țig. *baxt*), *benga* „dracul“(<țig. *benga*), *biștari* „bani“ (< bišto).

Adjectivele de origine țigănească nu sunt multe, dar au o frecvență foarte mare, desemnând trăsături fundamentale. Cel mai cunoscut — *mișto*— este invariabil și e folosit și ca adverb (provine, de fapt, din adverbul țigănesc *mišto*); invariabil este și mult mai rarul *cașto* (< *kushto*). Celelalte sunt adaptate fonetic și morfologic: *diliu*(< *diló*, -i) „nebun“, *nașparliu*(< *nasvaló* „bolnav“), *nasol* (< *nasul*) „rău, urât“, *șucar*(<*súkár*) „frumos, bun“.

În limbajul tinerilor, numărul de anglicisme este foarte mare și respectă în genere pronunția și ortografia engleză (*cool, groggy, party* etc.), inovând totuși frecvent în ortografie, prin adaptări glumețe (alături de *loser*, apar variantele *luzăr* și *luzer*).

Acestea sunt considerate de lingviști mecanisme normale în evoluția oricărei limbi, însă care pot trece foarte ușor în domeniul greșelilor de limbă, dacă nu respectă regulile, dacă nu sunt sistematice, ci individuale, dacă nu se potrivesc registrului stilistic în care apar. Cele mai întâlnite abateri privesc dinamica sensurilor, și nu dinamica lexicală (îmbogățirea vocabularului cu noi unități) (Dragomirescu, Nicolae 2011: 31).

Tinerii, se știe, că au un „apetit” al noului, al modernului mult mai accentuat decât persoanele în vârstă. De aceea, limbajul lor este „presărat” cu neologisme sau cuvinte din alte limbi mai mult sau mai puțin adaptate graiului nostru.

Astfel, astăzi trebuie să fii „cool”, iar pentru aceasta trebuie să-ti schimbi „look-ul”. Strămoșescul *buna-ziuă* devine „heloo”. Mass-media are un rol important în acest sens. Revistele pentru tineri, emisiunile de divertisment, filmele abundă în expresii mai mult sau mai puțin elegante. Teribilismul vârstei constituie o cauză pentru un alt fenomen cu largă răspândire în rândul adolescenților: moda superlativelor absolute folosite la tot pasul încît avem impresia că trăim într-o lume a neobișnuitului: *muzica* este „super”, *fusta* este „super”, *guma de mestecat* este și ea „super”, toată existența noastră este „super”. Dar ce nu e „super”?!

Din perspectiva generală a procesului comunicării, faptele de limbă „deviante”, termenii argotici, ne impun cunoașterea câtorva aspecte de interes normativ. Obiectul observațiilor l-a constituit un limbaj neadecvat, neatent, agramat. Prin demersul de față ne-am asumat rolul de avocat al unui popor care poate fi prudent sau chiar necooperant. Avem a face cu o realitate asupra căreia trebuie să-i prevenim pe cei care doresc să se specializeze în domeniul scrierii și al vorbirii canonice.

După cum se știe (sau ar trebui să se știe), gramatica nu determină doar corectitudinea și expresivitatea limbii, ci și existența acesteia de-a lungul timpului; aceasta fiind situația de fapt, apelăm la o bibliografie amplă.

Normele lingvistice sunt în continuă schimbare, fiind influențate chiar de masa populației, iar ortografia actuală, la fel ca cele anterioare, este susceptibilă de anumite ameliorări. O bună cunoaștere a normelor lingvistice permite proiectarea spontană a deprinderilor și abilităților în orice tip de prestație.

Bibliografie

1. *** 2009 *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic.
2. *** 2007, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Editura Gunivas.
3. *** 2010, *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
4. Dragomirescu, Adina, Nicolae, Alexandru, 2011, *101 greșeli de lexic și semantică*, București, Editura Humanitas.
5. Dumitrescu, Dan, 1998, *Dicționar de argou francez-român*, București, Editura Teora.
6. Iordan, Iorgu, 1975, *Stilistica limbii române*, București.
7. Iordan, Iorgu, 1977, *Limba literară. Studii și articole*, Craiova.
8. Popescu, Mihaela, 2002, *Dicționar de stilistică*, București.